

חטיפות בע"מ

לצד חטיפות חיילים ולקידחת שבויי מלחמה מתרחשות בחלקים שונים של העולם חטיפות מסוג שונה - לשם קבלת תשלומי כופר. זהו עסק כלכלי משגשג המגלגל מאות מיליוני דולרים בשנה - כל עוד יש מי שמוכן לשלם

מבוא

חטיפה לשם קבלת כופר היא עסק כלכלי לכל דבר. המניע העיקרי הוא פלילי, בעבור בצע כסף, אך לעיתים מעורבים גם מניעים נוספים כמו נקמה או טרור פוליטי. ב-2010, למשל, דווח בעולם על יותר מ-12 אלף

כופר: חטיפה שהמניע העיקרי שלה הוא כלכלי וחטיפה שהמניע העיקרי שלה הוא פוליטי.¹ חטיפה שהמניע שלה הוא כלכלי, דהיינו כספי, היא פשוטה לביצוע וכמעט שאינה מסכנת את מבצעה. ניתן לסיים אותה במהירות, מיד עם קבלת התשלום, ואין זה משנה מי משלם:

חטיפות לשם קבלת כופר. מספרם האמיתי כנראה גבוה יותר, שכן חברות, ארגונים ובעלי אוניות נמנעים לעיתים מלדווח לרשויות הבין-לאומיות מחשש לשלום החטופים או בגלל חשש מפני חטיפות חוזרות. נהוג להבחין בין שני סוגי חטיפות לשם קבלת

ראש הממשלה בנימין נתניהו, שר הביטחון אהוד ברק והרמטכ"ל רב-אלוף בני גנץ מקבלים את פניו של גלעד שליט | חטיפה פוליטית מיועדת לשרת אידיאולוגיה ו/או מאבק מדיני, והתמורה לשחרור החטופים היא לרוב באמצעות סחיטה - הישגים שונים כמו שחרור אסירים, הסגת כוחות ואפילו נקמה או פרסום

סא"ל (מיל') ניב סופר
משרת במילואים ביחידה לאיתור נעדרים
(אית"ן)

דמי הכופר שדורשים החוטפים - ושמשולמים בסופו של דבר - מצויים במגמה עקבית של גידול, והתהליך הזה צפוי להימשך

הבין-לאומיים - הימיים והיבשתיים - מימון כוחות אבטחה וליווי, מימון ההוצאות על מיגון ועל ביטוח וכד'. לכל אלה יש השפעה על המחיר העולמי של הובלת סחורות בים וכן על עלותם ועל זמינותם של מחצבים שונים לתעשייה העולמית. על פי דו"ח הלשכה הימית הבין-לאומית, הפיראטיות בסומליה לבדה עלתה לעולם ב-2011 כ-7 מיליארד דולר.³

עניין של גיאוגרפיה

הסיכון הגבוה ביותר להיחטף הוא באמריקה הלטינית (ובמיוחד במקסיקו, בהונדורס, בהאיטי, בוונצואלה ובקולומביה), באפריקה ובמזרח התיכון (ובמיוחד בניגריה, בסומליה, באריתריאה, בקונגו, בתימן, בעיראק, ברשות הפלסטינית, בלבנון וברצועת עזה) וכן באזורים נרחבים באסיה (במיוחד בפיליפינים, באינדונזיה, בפקיסטן, באפגניסטן ובגיאורגיה). ישנה עוד קבוצה גדולה של מדינות, שבהן פעילים גם אנשי עסקים ישראלים, שבהן הסיכון נמוך יותר, אך אינו זניח. הכוונה היא למדינות כמו ברזיל, הודו, אתיופיה, חוף השנהב, אנגולה, סין, טורקיה וקניה.

לארגונים העוסקים בחטיפות לשם קבלת כופר ישנם מאפיינים דומים - למרות המרחקים הגדולים ביניהם ואף שלעיתים קרובות אין ביניהם שום שיתוף פעולה

יש הרבה מאפיינים משותפים למדינות שסכנת החטיפות בהן גבוהה: הן ברובן בלתי מפותחות, שיעור העוני בהן גבוה, השלטון בהן אינו יציב ולרוב מושחת, ורמת המשילות שלו ירודה. מדובר במדינות שבשטחים נרחבים שלהן שולטות כנופיות חמושות. כאשר החוק

המשפחה, החברים, החברה המעסיקה, חברת הביטוח או כל גוף אחר.

חטיפה פוליטית, לעומת זאת, מיועדת לשרת אידיאולוגיה ו/או מאבק מדיני, והתמורה לשחרור החטופים לרוב אינה כספית. החוטפים רוצים להשיג - באמצעות סחיטה - הישגים שונים כמו שחרור אסירים, הסגת כוחות ואפילו נקמה או פרסום. במקרים כאלה יהיו החוטפים מוכנים לקחת סיכונים גדולים יותר, כך שהחטיפות יהיו לעיתים מורכבות ומסוכנות יותר, והמשא ומתן יהיה ממושך הרבה יותר - לעיתים אפילו שנים ארוכות. המאמר הזה מתמקד בחטיפות הכלכליות בעולם ומצביע על התפתחותה המואצת של ה"תעשייה" הזאת גם באזורנו.

חטיפה לשם קבלת כופר

הכלכלה של היום היא גלובלית. חברות בין-לאומיות מחפשות כל הזמן שווקים חדשים ומפתחות ללא הרף עסקים באזורים נידחים בעולם. תנופת הפיתוח, הסיוע והתיירות מגיעה כיום כמעט לכל מקום, ובכלל זה לאזורי עימות, עוני ומצוקה, ומביאה לצד חברות ועסקים גם ארגוני סיוע בין-לאומיים, ארגוני צדקה, עמותות ואפילו מטיילים שמחפשים אתגרים וריגושים בחבלי ארץ שבעבר לא העזו לטייל בהם.

כל אלה נחשבים באזורים מסוימים בעולם ליעדים אטרקטיביים לחטיפה שכן לרוב קל מאוד לחטוף אותם, והכופר המשולם תמורתם הוא גבוה וטומן בחובו פוטנציאל רב להתעשרות מהירה - במיוחד אם מדובר באזרחי המערב.

דמי הכופר שדורשים החוטפים - ושמשולמים בסופו של דבר - מצויים במגמה עקבית של גידול, והתהליך הזה צפוי להימשך. החברות שמשלמות את דמי הכופר הן חלק מהבעיה, שכן הן מזינות את תעשיית החטיפות בכסף רב ומעודדות חטיפות נוספות. לדברי אריק ריי, ששימש יועץ לענייני בני ערובה במשרד החוץ האמריקני, "אם תמשיכו להאכיל את הדובים, הדובים ימשיכו להיכנס למחנה שלכם".²

ההערכה היא כי ב-2010 לבדה שולמו לחוטפים ברחבי העולם דמי כופר בסכום כולל של יותר מחצי מיליארד דולר. אך הסכום הזה אינו גבוה בהשוואה לעלויות העקיפות של תעשיית החטיפות, ובהן הכנסת שינויים בנתיבי הסחר

במדינה רופף, אינו נאכף, והסיכוי להתפס, לעמוד למשפט או לשאת בעונש הוא קטן, יש תמיד מי שמוכן לקחת את הסיכון.

מיהם החוטפים?

לארגונים העוסקים בחטיפות לשם קבלת כופר ישנם מאפיינים דומים - למרות המרחקים הגדולים ביניהם ואף שלעיתים קרובות אין ביניהם שום שיתוף פעולה:

- ארגונים פוליטיים. מהפכות עולות הרבה כסף. קבוצות וארגונים מהפכניים, ובכלל זה ארגונים דתיים קיצוניים ברחבי העולם, מגלים כי הסדר העולמי השתנה, והם נאלצים כיום למצוא מקורות מימון חלופיים לתקציבים הנדיבים שקיבלו בעבר - בגלוי או בסתר - ממדינות שונות ומתורמים שתמכו במאבקם ה"צודק", אך פסקו מלהגיע. לדוגמה: ELN (קולומביה), MILF (הפיליפינים), אבו סייף (הפיליפינים), AQIM (השלוחה של אל-קאעידה במדינות המגרב), לשכר טייבה (ארגון טרור פקיסטני הקשור לאל-קאעידה) וא-שבאב (ארגון טרור סומלי המסונף לאל-קאעידה).

- ארגונים פליליים. ארגוני הפשיעה, שעוסקים באופן קבוע בפעילויות פליליות מגוונות כמו הברחות סמים, נשים ונשק, גילו גם הם את הפוטנציאל הטמון ב"תעשיית" החטיפות. בעיניהם זהו תחום עיסוק רווחי מאוד שהסיכון בו נמוך. במיוחד עוסקים בכך ארגוני פשיעה ממדינות ברית-המועצות לשעבר (רוסיה, צ'צ'ניה) וקרטלי סמים (מקסיקו וקולומביה).
- ארגונים שבטיים. שבטי נוודים במדבריות צפון אפריקה והמזרח התיכון מתפרנסים זה מאות שנים לא רק מרעיית צאן וממסחר אלא גם מהברחות וממעשי שוד. בשנים האחרונות גילו גם הם את הרווחים העצומים הטמונים ב"עסקי" החטיפות.

"המודל העסקי"

"המודל העסקי" של החטיפות משתנה ממדינה למדינה ומאזור לאזור - בהתאם לאופי הארגונים וליכולתם לקחת סיכונים מול הסיכויים להצלחת החטיפה. אומנם החוטפים נהנים מחופש פעולה מלא בכל הנוגע למקום, לזמן, למטרה ולאופן ביצוע התקיפה, אך יש להם מגבלות בתחומי המימון, היכולת הארגונית וזמינות כוח האדם.⁴ בחטיפה באה

To Whom It May Concern:

Subject: Congratulation to the Company/Owner

Having seen when my Pirate Action Group (P.A.G) had controlled over your valuable vessel we are saying to you Company/Owner welcome to Jamal's Pirate Action Group (J.P.A.G) and you have to follow by our law to return back your vessel and crew safely.

In order to fulfill my suggestion you have to accept every step I want you to do it, otherwise you will lose the vessel and the crew because of we have entitled to do everything if you do not obey our regulations.

Do not imagine that we are making to you intimidation, but we send this message to every Company/Owner we hijack from vessels, luxury cruises and etc when the vessel anchored to my station.

Best regards,

The General Commander of the Group
Jamal Faahiye Culu

Signature

"מזל טוב, נחטפת" - הודעה לבעלי מכלית נפט שנחטפה, אוגוסט 2012

לידי ביטוי היכולת המקצועית של ארגוני הטרור והפשעה. כדי להוציאה אל הפועל הם צריכים - בין היתר - לאסוף מודיעין, לאתר יעדים ראויים, לקיים מעקבים ותצפיות, להצטייד באמצעי לחימה, באמצעי קשר ובאמצעי תחבורה, לדאוג לאבטחה, לדרכי מילוט, להסוואה ולמקום מסתור (אחד או יותר), לשמור על החטופים ולטפל בהם, לקיים קשרים עם התקשורת, לנהל רשת של אנשי קשר לניהול המו"מ ולשלם שוחד לגורמי שלטון.

בחטיפה מוצלחת אין די. אם החטופים מצליחים לברוח בשלב כלשהו, או אם כוחות הביטחון מצליחים לחלץ אותם או אם המו"מ נכשל - משמעות הדבר היא כישלון החטיפה כולה.

המושותף לכל ארגוני הטרור והפשעה העוסקים בחטיפות הוא ההבנה שדמי הכופר שמתקבלים בסופו של דבר חייבים להיות גבוהים משמעותית מעלויות התכנון והביצוע של החטיפה. התמורה המתקבלת גם צריכה לגלם בתוכה את כל עלויות הסיכון.

המחיר גם מושפע מהמצב הכלכלי במדינה, מ"איכות" החטופים ומ"שווי השוק" של שחרורם. במקסימום, למשל, פורסם דו"ח שלפיו בין 2006 ל-2012 נעלמו 26 אלף אזרחים, וכי ייתכן שרבים מהם נחטפו ונרצחו. זוהי עלייה של יותר מ-300% בתוך כ-7 שנים. דמי הכופר הממוצעים ששולמו תמורת שחרור חטוף ב-2012 היו 50 אלף דולר.

משרד הפנים של פקיסטן דיווח כי ב-2011 היו 467 אירועי חטיפה במדינה - ירידה מזערית לעומת 2010, שבה היו 474 חטיפות. דמי הכופר הממוצעים נעו בין 0.5 מיליון דולר ל-2.2 מיליון דולר.

במיוחד בולטת העלייה התלולה במחיר שחרורם של חטופים מערביים לעומת מחיר שחרורם של חטופים מקומיים. התוצאה היא עלייה כוללת במחיר הממוצע של שחרור בני ערובה בעולם מ-150 אלף דולר ב-2005 ל-3.4 מיליון דולר ב-2009 ול-5.4 מיליון דולר ב-2010.⁵

את אירועי החטיפה במגרב מממנים מנהיגי כנופיות או מנהיגי שבטים שפועלים יחד עם "אנשי עסקים" מקומיים. אלה משקיעים עד כמה מאות אלפי דולרים במימון החטיפה בתמורה לעד 50% מדמי הכופר שישולמו.

באנגלית עילגת למדי (ראו לעיל), נכתב על נייר מכתבים "רשמי", נושא את הכותרת "לכל המעוניין", ובשורת הנושא נכתב: "ברכות לחברה/לבעלים". בגוף המכתב מועלית הדרישה לקיים את "החוק שלנו" כדי לקבל בחזרה את האונייה ואת אנשי צוותה. המכתב מסתיים בברכות ובחתימתו של מנהיג הארגון, ג'מאל פהיי קולוסו, בצירוף חותמת של הארגון שבמרכזה איור של גולגולת ושל חרבות מוצלבות. למכתב מצורף נספח שבו מפרט ג'מאל לחברת הביטוח של בעלי האונייה את השווי הכולל (בעיניו) של המכלית, של המטען (נפט) ושל הצוות. מבחינתו, זהו הבסיס לניהול המו"מ על שחרורם של האונייה ושל אנשי צוותה.

חברה או תאגיד שאנשיהם נחטפו מדווחים על כך - בדרך כלל - לממשלותיהם. הממשלות מנסות במקרה כזה להפעיל את השפעתן

יתרת הסכום מתחלקת במרבית המקרים בין הכנופיה המבצעת (25%-30%) לבין השומרים על בני הערובה (10%) והשליטים המקומיים (10%). חלק מכספי הכופר "מושקעים מחדש" ב"תעשיית" החטיפות ומממנים חטיפות חדשות.

"המודל העסקי" של החטיפות משתנה ממדינה למדינה ומאזור לאזור - בהתאם לאופי הארגונים וליכולתם לקחת סיכונים מול הסיכויים להצלחת החטיפה

דוגמה מאלפת כיצד הפיראטים באפריקה עושים עסקים ניתן ללמוד ממכתב שנמסר באוגוסט 2012 לבעלי מכלית נפט שנחטפה על ידי ארגון המכנה את עצמו PAG ראשי תיבות של Pirate Action Group.⁶ המכתב, שכתוב

חטופים מערביים בעיראק, 2006 | ארגוני הג'יהאד מקיימים פעילות טרור אינטנסיבית, ובכללה חטיפות - ובמיוחד חטיפות של "כופרים" - אזרחים של מדינות המערב

על הממשלה שבשטחה הייתה החטיפה - לרוב ללא הצלחה בשל רמת המשילות הירודה של אותן הממשלות. במקביל פונה החברה שאנשיה נחטפו לחברת הביטוח (רוב החברות הבין-לאומיות רוכשות פוליסות יקרות המכסות תשלום כופר לשחרור עובדים חטופים). חברת הביטוח מפעילה את אחת החברות הבין-לאומיות לניהול משברים וסיכונים שמתמחות בניהול מו"מ עם חוטפים. אלה נושאות ונותנות עם החוטפים על תנאי השחרור, כולל גובה דמי הכופר. בסופו של דבר משלמת חברת הביטוח - בהתאם לתנאי הפוליסה - את כל העלויות הכרוכות בשחרור החטופים, לרבות ניהול המו"מ ודמי הכופר.

במקרה שהמו"מ אינו מתקדם כמצופה - לדעת החוטפים - יצוץ לפתע באינטרנט או ברשת טלוויזיה מקומית סרטון קצר ומאיים שבו נראים בני הערובה - לעיתים כבולים, חבולים ומוכים - מתחננים על חייהם. ברקע ניתן לראות בדרך כלל את סמל הארגון (פרסומת חינם) וכמה רעולי פנים אוחזים בנשק. המסר ברור: תיענו לדרישות שלנו, או שהחטופים ימותו.

להערכת חברות הביטוח העוסקות בנושא, הזמן הממוצע לניהול מו"מ לשחרור חטופים "מערביים" עומד כיום על 4-5 חודשים. כ-10% מהחטופים משוחררים ללא כופר, 10% מחולצים, 70% משוחררים לאחר תשלום כופר ו-10% מתים (ממחלות בשבי או במהלך ניסיון כושל לחילוץ או לברירה).

טרור ימי

חטיפות אינן רק "עסק" יבשתי. תופעת החטיפות של כלי שיט בים התפתחה מאוד בשנים האחרונות והפכה ל"מתגמלת" ביותר בענף החטיפות. חטיפה מוצלחת של אונייה על צוותה יכולה להפוך בן לילה את הפיראטים המודרניים לאנשים עשירים מאוד במדינותיהם העניות.

כלי השיט הם יעד קל, יחסית, לקבוצות הטרור. הם נעים לאט, לבד, במקומות מבודדים ובנתיבים קבועים. כלי שיט ענקיים נושאים לרוב מטענים יקרים מאוד, אך מתופעלים כיום באמצעות צוותים קטנים - לעיתים לא יותר מאשר 30 איש בכל ספינה. מכאן שיכולת ההתגוננות של הצוותים האלה היא מוגבלת מאוד.

כופר לחוטפיהם של 52 כלי שיט, ואילו ב-2010 שולמו 238 מיליון דולר לחוטפיהם של 44 כלי שיט. בסך הכול שולמו אפוא לפיראטים ימיים בשנים 2009-2010 415 מיליון דולר.

ג'יהאד במימון המערב

לא-קאעידה יש שלוחות רבות במגרב ובסהל (רצועה לרוחב כל צפון אפריקה, מדרום למגרב. היא משתרעת מהאוקיינוס האטלנטי במערב ועד הים האדום במזרח). כבר לפני יותר מעשור החלו הארגונים הג'יהאדיסטיים האלה להתבסס בכפרים העניים באזורים האלה - בעיקר באמצעות מותן סיוע: תרומות, מזון, תרופות, חינוך והקמת תשתיות. הארגונים האלה גם הקימו מסגדים שהפיצו את תורת הג'יהאד והפכו למרכזי גיוס של לוחמים. אט-אט ביססו ארגוני הג'יהאד את שליטתם באזורים נרחבים במדינות הסהל וגם מעבר להן: אריתריאה, סודאן, צ'אד, ניז'ר, צפון ניגריה, אלג'יריה, מאלי, בורקינה פאסו, מאוריטניה וסנגל.

ארגוני הג'יהאד האלה מקיימים פעילות טרור אינטנסיבית, ובכללה חטיפות - ובמיוחד חטיפות של "כופרים" - אזרחים של מדינות המערב. השלוחה של אל-קאעידה במגרב (AQIM) היא קרוב לוודאי שיאנית החטיפות

לדגל המונף על תורן הספינה אין שום משמעות בעיני החוטפים. כושר המיקוח שלהם נקבע בהתאם ללאום של החטופים, מספרם, שווי המטען ומידת מסוכנותו: לגז, לנפט, לחומרים רעילים ולנשק יש תעריפים מיוחדים.

ב-2011 דווח על 439 ניסיונות תקיפה נגד כלי שיט ברחבי העולם, מתוכם נחטפו 45 כלי שיט שבהם נלקחו 802 בני ערובה - אנשי צוות ונוסעים. זו הייתה ירידה של יותר מ-30% לעומת השנה שלפני כן (2010), שבה נחטפו 1,181 אנשי צוות ונוסעים.

סומליה מחזיקה בשיא החטיפות העולמיות: ב-2011 היו בחופיה 237 תקיפות נגד כלי שיט - מהן 28 חטיפות שבהן נלקחו 470 בני ערובה. 15 בני ערובה נהרגו בתקיפות האלה. סומליה הפכה לשיאנית החטיפות הן בשל היותה מדינה לא מתפקדת שבה שולטות מיליציות רבות והן בגלל קרבתה לנתיב שיט בין-לאומי מרכזי בין אירופה לאסיה.

ב-2012 הייתה ירידה דרמטית של כמעט 70% במספר התקיפות הפיראטיות ברחבי העולם, בעיקר מול חופי סומליה. הירידה הזאת הושגה בעיקר הודות לפעילות מוגברת של ציי מלחמה באזורי הפעולה של הפיראטים⁷ והודות להצבתם של צוותי אבטחה חמושים בספינות. ב-2009 שולמו בסך הכול 177 מיליון דולר דמי

בתחום הברחות האמל"ח פועלים הבדואים בשירות ארגוני הטרור ומסייעים להם להעביר נשק מסודן למצרים ומשם דרך סיני לרצועת עזה

זרים וכן 32 חוטפים. כל האחרים שוחררו.

הבדואים בסיני

גם הבדואים של חצי האי סיני מצויים בעסקי החטיפות. ברחבי סיני, המשתרע על שטח של כ-60 אלף קמ"ר, חיים בדלות כ-300 אלף בדואים, חלקם עדיין נוודים, אחרים גרים בפחונים ללא מים זורמים וללא חשמל. עם החזרת סיני לשלטון מצרים במסגרת הסכמי השלום החל בחצי האי פיתוח כלכלי מואץ של תשתיות ושל מתקני תיירות, אך תנופת הפיתוח הזאת פסחה על הבדואים, שכן בעידוד השלטונות הובאו לסיני אלפי פועלים ועובדים מצרים. הבדואים לא שותפו בפרויקטים הכלכליים הגדולים, ופרנסתם נפגעה.

בהיעדר יכולת או רצון של השלטון המצרי - הן בתקופת מובארק והן בתקופת יורשיו - לטפל במצוקת הבדואים, מוצאים אלה את פרנסתם בתחומי הפשיעה והטרור. הבדואים מנסים כל העת לפתח מקורות הכנסה חדשים ורווחיים. בולטת מאוד יכולתם לזהות "הזדמנויות עסקיות" ולהסתגל במהירות לתנאים משתנים. כך, למשל, אם בעבר הם עסקו בהברחות סמים, הרי כיום כבר ניתן לראות את השטחים הנרחבים בהר הגבוה שבהם הם מגדלים פרג לייצור אופיום וקנביס לייצור חשיש. כך הם הפכו מבלדרים ליצרנים ולמשווקים.

בתחום הברחות האמל"ח פועלים הבדואים בשירות ארגוני הטרור ומסייעים להם להעביר נשק מסודן למצרים ומשם דרך סיני לרצועת עזה. מכיוון שארגוני הטרור רוכשים נשק, מוכנים הבדואים לספק אותו. וכך קורה שהבדואים סוחרים בעצמם בנשק, ובמיוחד בנשק שמקורו במחסנים של קדאפי שנבזז לאחר נפילת משטרו בלוב. בשל ההברחות האלה הפכה סיני למאגר נשק גדול - בחלקו מתקדם מאוד.

כל עוד היה גבול ישראל-מצרים פרוץ, התפרנסו הבדואים לא רק מהברחת פליטים, אלא בשלב מסוים הם מצאו לעצמם מקורות פרנסה חדשים: חטיפתם וכליאתם של

מבין כל השלוחות האחרות של אל-קאעידה בעולם - גם מהבחינה הכספית. בדו"ח פרלמנטרי שהתפרסם בצרפת בשנה שעברה נכתב כי לפי אומדן של גורמים באלג'יריה גרף אק"ם בעשור האחרון דמי כופר בסך של כ-150 מיליון דולר. לפי ניתוח אחר - של חברת סטרטפור - קיבל הארגון דמי הכופר בסך 90 מיליון דולר "בלבד".

הארגון משתמש בכספי הכופר לבנייה ולשיפור של תשתיות, לרכישת אמצעי לחימה ולמימון פעולות טרור. לדברי עומאר אולד חמאחה, מפקד אק"ם, "מקורות המימון שלנו הם מדינות המערב. הן משלמות בעבור הג'יהאד".⁸ הנה כמה מקרים לדוגמה:

ביוני 2009 נחטפו במוגדישו בירת סומליה שני קציני מודיעין צרפתיים על ידי ארגון א-שבאב. אחד מהם הצליח להימלט משוביו לאחר חודש. הקצין האחר הוחזק בתנאים קשים, ושוביו הציבו דרישות רבות לממשלת צרפת תמורת שחרורו. לאחר שלוש שנים וחצי של משא ומתן עקר יזמה סוכנות הביון הצרפתית (DGSE) ב-11 בינואר 2013 מבצע לחילוץ השבוי. המבצע נכשל. החוטפים רצחו את השבוי, וכן נהרג בפעולה חייל קומנדו. 17 מאנשי הארגון נהרגו בהתקפה.

באוקטובר 2010 נחטף אזרח ישראלי, עובד "סולל בונה", באפריקה. משרד החוץ ביקש שלא לפרסם את שמה של המדינה שבה אירעה החטיפה מחשש שארגונים אסלאמיים ינסו לאתרו ולהעבירו לידיהם. החברה ניהלה משא ומתן עם החוטפים ושלמה לבסוף 150 אלף דולר תמורת שחרורו.

ביוני 2012 שוחררו במאלי שבמערב אפריקה שלושה עובדי סיוע מספרד ומאיטליה שאותם חטפה התנועה לאחדות ולג'יהאד באפריקה המערבית (MUJAO) - אף היא ארגון המסונף לאל-קאעידה. הארגון הודיע כי קיבל בתמורה לשחרורם דמי כופר בסך 15 מיליון יורו.

בינואר 2013 נחטפו בשדה גז של חברת בריטיש פטרוליום באלג'יריה כ-700 בני ערובה, מהם 132 אזרחים זרים. החוטפים השתייכו לאחד הארגונים המסונפים לאל-קאעידה. לטענת החוטפים, הם יזמו את החטיפה ההמונית במחאה על המבצע הצבאי שניהלה צרפת נגד המורדים האסלאמיים במאלי. בשני מבצעי חילוץ כושלים של כוחות מיוחדים מצבא אלג'יריה נהרגו 23 בני ערובה

הפליטים ושחרורם תמורת דמי כופר. בהעדר שלטון וחוק החלו להתבסס בסיני ארגונים אסלאמיים הקשורים לאל-קאעידה וכן פעילי חמאס מעזה וארגונים סלפיים קיצוניים. כל אלה נעזרים באוכלוסייה הבדואית במגוון של משימות ובהן הברחות נשק, ניהול מנהרות והקמת תשתיות טרור בסיני. מדובר ברשתות שמבוססות היטב בשטח, מאורגנות ופעילות זה שנים על בסיס ההשתייכויות השבטיות. חלק מהפעילות הזאת מממנים האיראנים.⁹

בכנס של ראשי השבטים הבדואים בסיני שהתקיים בשייח' זווייד באוגוסט 2012 הועלו טענות קשות נגד נשיא מצרים דאז, מוחמד מורסי, על שאינו עושה דבר לשיפור מצב הבדואים. לדברי סעיד אעטיק, רכז האיגוד של ראשי השבטים: "המדינה צריכה ליצור כאן מקומות עבודה באזור הגבול, כדי שהתושבים לא יצטרכו לפנות לביצוע עסקאות עם החמאס, הברחות דרך המנהרות או לסייע למסתננים אפריקאים לחצות את הגבול ללא היתר".¹⁰ גם ליורשו של מורסי, גנרל עבד אל-פתאח א-סיסי, אין כעת משאבים שאותם הוא יכול להפנות להשקעות בסיני.

חטיפות פליטים

לפי נתוני רשות האוכלוסין וההגירה נכנסו לישראל דרך הגבול עם מצרים - נכון לאפריל 2013 - כ-65 אלף מהגרים לא חוקיים. כ-55 אלף מתוכם עדיין שוהים בישראל.¹¹ גדר הגבול שהקימה ישראל על הגבול עם מצרים הצליחה לבלום את גל המסתננים החל מסוף 2012.

בשנתיים שלפני השלמת הגדר, כל עוד הגבול היה פרוץ, ותנועת המסתננים הייתה בעיצומה, הגיעו עדויות על מאות פליטים שבדרכם לגבול עם ישראל נחטפו ונכלאו על ידי בדואים.¹² הם הוחזקו בתנאים קשים, עונו ונדרשו לפנות לחבריהם ולקרובי משפחותיהם בישראל בבקשה שיאספו במהירות דמי כופר בתמורה לשחרורם. החוטפים איפשרו לחטופים להתקשר לישראל ולתאר את סבלם הנורא כדי להחיש את התשלום. המחיר שנדרש עמד על עשרות אלפי דולרים לאדם, אף שלעיתים הם הסתפקו בסכומים נמוכים יותר.

התקשורת בין החוטפים בסיני לחבריהם של החטופים בישראל נעשתה באמצעות שיחות טלפון. החוטפים, שהתמקמו קרוב לגבול עם

כוח מערבי עוצר במפרץ עדן סירה ועליה סומלים בחשד שהם פיראטים, פברואר 2009 | חטיפות אינן רק "עסק" יבשתי. תופעת החטיפות של כלי שיט בים התפתחה מאוד בשנים האחרונות והפכה ל"מתגמלת" ביותר בענף החטיפות

ישראל, נהנו מכיסוי של רשתות סולריות ישראליות בתוך שטח סיני, מה שאיפשר להם תקשורת חופשית באמצעות טלפונים ישראלים.

לאחר שהכסף היה נאסף ומוכן לתשלום, היו החוטפים שולחים נציג שלהם בתוך שטח ישראל לקבל את דמי הכופר. הנציג הזה היה אזרח ישראלי, לא בהכרח בדואי, ששיתף פעולה עם החוטפים בסיני. לאחר קבלת הכסף בישראל הוא היה מתקשר לחוטפים, מאשר שהכסף בידו ואז היו החוטפים משוחררים בסיני ומועברים לישראל.

לא ברור מה היה היקף התופעה, שכן החוטפים חששו בדרך כלל להגיש תלונה במשטרה עם הגעתם לישראל מחשש שייעצרו בשל היותם שוהים בלתי חוקיים. בכל אופן מדובר היה בתעשייה של ממש שכללה מרכיבים רבים: חוטפים, שומרים במחנות מעצר, שליחים לגביית הכופר בישראל וחלפני כספים. הנה כמה דוגמאות:

במרס 2012 הוגש כתב אישום בבית המשפט המחוזי בבאר-שבע נגד תושב רהט ששימש גובה של כספי כופר בעבור חוטפים בסיני. לפי כתב האישום הוא גבה דמי כופר חמש פעמים. תמורת גבייה של סכום עד 20 אלף דולר הוא קיבל 300 דולר. תמורת גבייה של סכום גבוה יותר הוא קיבל 450 דולר.

בספטמבר 2012 הוגש כתב אישום בבית המשפט המחוזי בירושלים נגד שני ישראלים שגבו כספי כופר בסך עשרות אלפי דולרים. הם הואשמו בחטיפה לשם רצח או לשם סחיטה. את ההנחיות הם קיבלו מפעיל חמאס שעזמו היו בקשר. הכסף הועבר על פי בקשתו לגורמים שונים בחמאס.

בינואר 2013 הוגש כתב אישום בבית המשפט המחוזי בירושלים נגד ערבי תושב ירושלים בן 35 בגין חטיפה לשם רצח וסחיטה באיומים. על פי כתב האישום, במהלך השנתיים שקדמו למעצרו שימש האיש שליח מטעם של החוטפים בסיני וגבה בעבורם את הכסף בישראל. באירוע אחד שולמו לו 80 אלף דולר ובאירוע אחר - 40 אלף דולר. הכסף הועבר בסופו של דבר לאנשים הקשורים לחמאס.

חטיפות אזרחים זרים

מדבר סיני וחופיו היפים הם מוקד משיכה לתיירים ולמטיילים מכל העולם, כולל

בהעדר שלטון וחוק החלו להתבסס בסיני ארגונים אסלאמיים הקשורים לאל-קאעידה וכן פעילי חמאס מעזה וארגונים סלפיים קיצוניים. כל אלה נעזרים באוכלוסייה הבדואית במגוון של משימות ובהן הברחות נשק, ניהול מנהרות והקמת תשתיות טרור בסיני

ישראלים. מאז "האביב הערבי" ונפילת שלטון מובארק (פברואר 2011) חלה הידרדרות ביטחונית בסיני בשל עליית כוחן של קבוצות חמושות שונות. ידועים מקרים לא מעטים שבהם חטפו בדואים זרים בסיני - בעיקר כדי להביא לשחרורם של בני שבט שנכלאו בבתי כלא במצרים בעוון פעולות טרור. כל החטיפות האלה הסתיימו במהירות וללא נפגעים. הנה כמה מקרים לדוגמה:

בינואר 2012 השתלטו כ-70 חמושים בדואים על כפר נופש בין טאבה לנואיבה וחטפו את עובדיו. הם דרשו כופר של ארבעה מיליון לירות מצריות בתמורה לשחרור העובדים והתחייבות של השלטונות לא להרוס את האתר.

בהמשך אותו החודש חטפו חמושים בדואים 25 פועלים סינים ממפעל בטון בסיני. הם

שוחררו לאחר יום אחד.

בפברואר 2012 חטפו חמושים בדואים שתי תיירות אמריקניות כשהיו בדרכן לשארם א-שייח' ברכב שבו היו שלושה תיירים נוספים. הן שוחררו לאחר כמה שעות בהתערבות צבא מצרים.

שבוע לאחר מכן נחטפו באזור סנטה קתרין שלושה תיירים מדרום-קוריאה ומדריך טיולים מקומי. תמורת שחרורם דרשו החוטפים מהשלטונות את שחרורם של כמה מקרוביהם. במרס 2012 הקיפו כ-300 בדואים חמושים את הבסיס הצבאי של הכוח הרב-לאומי. בבסיס שהו מאות חיילים מקולומביה, מארה"ב ומאורוגוואי. לא נורו יריות, אך הבדואים דרשו לשחרר מהכלא במצרים את חבריהם החשודים בטרור. לאחר מצור של שמונה ימים נענו השלטונות לאולטימטום ושיחררו מהכלא חמישה מחברייהם של הבדואים הצרים.

כמה ימים לאחר מכן חטפו חמושים בדואים למרגלות ג'בל מוסא שתי תיירות ברזילאיות ואת מדריך.

במאי 2012 חטפו בדואים עשרה חיילי פיג'י מהכוח הרב-לאומי (MFO) המוצב בסיני. הם

דרשו את שחרורם של אנשי שבטם הכלואים בכלא במצרים. חיילי הכוח הרב-לאומי השבויים שוחררו זמן קצר לאחר חטיפתם.

אזהרת מסע: "יש לצאת מיד מסיני"

אומנם עוד לא קרה שישראל נחטף בסיני, אך זהו אירוע שבהחלט עלול לקרות: התשתית לחטיפה כזאת כבר קיימת בסיני, וכן ישנם שם טרוריסטים בעלי מוטיבציה עזה להוציא פיגוע כזה אל הפועל. גם אין בסיני מחסור בנשק, וישנם מי שיהיו מוכנים לשלם הרבה מאוד כסף תמורת חטוף ישראלי.

למרות ההידרדרות החמורה במצב הביטחוני במצרים בכלל ובחצי האי סיני בפרט עדיין יש ישראלים שחוצים את מסוף הגבול בטאבה כדי לנפוש בסיני - במיוחד בתקופות החגים. אך השקט הקסום של המדבר, החופים הזהובים והים הצלול עלולים להטעות. המטה ללוחמה בטרור מפרסם מפעם לפעם "אזהרות מסע", שהן רשימה של מדינות שמומלץ מאוד לישראלים לא להימצא בהן. רמות האיום משתנות ממדינה למדינה. במצרים בכלל ובחצי האי סיני בפרט מדובר ב"איום קונקרטי גבוה מאוד", ומוסבר כי: "ממידע שברשותנו עולה כי ארגוני הטרור ברצועת עזה וגורמים נוספים ממשיכים לפעול ביתר שאת לביצוע פיגוע טרור, בדגש על חטיפה, נגד יעדים ישראליים השהים בסיני בטווח הזמן המיידי... ארגוני הטרור ממשיכים בימים אלה לנסות לחטוף תיירים ישראלים בסיני לצורכי מיקוח... ידוע שגורמי הטרור השהים בסיני מתאמים הכנות לפיגועים מהסוג הזה עם סיעניהם מקרב שבטי הבדואים המקומיים... המטה ללוחמה בטרור קורא לכל הישראלים השהים שם לצאת לאלתר מהאזור ולשוב ארצה".¹³

ניתן להעריך שחטיפת ישראלי בסיני תתוכנן על ידי החמאס או על ידי ארגון טרור אסלאמי אחר, שלהם יש מוטיבציה עזה להוציא אל הפועל פיגועי טרור נגד ישראל, אולם את החטיפה עצמה יבצעו בדואים מסיני. הבדואים, שכבר צברו לא מעט ניסיון בחטיפות וסייעו בעבר גם לביצוע פיגועי טרור בסיני נגד ישראלים,¹⁴ מכירים את השטח היטב ויזכו לסיוע מהאוכלוסייה המקומית. בעבור הבדואים מדובר ב"חטיפה כלכלית" - תמורת כסף - והם ידרשו מן הסתם תשלום גבוה. את החשבון ישלמו האיראנים באמצעות אנשי

משמרות המהפכה.

מבחינת ארגוני הטרור, "קניית" חטוף ישראלי מחוטפים בדואים בסיני כמוה כחטיפה ב"קבלנות משנה". היא ללא ספק נוחה יותר בעבורם, שכן כך הם חשופים לסיכון נמוך ומעלים את סיכויי ההצלחה של הפעולה. החטיפה יכולה להתרחש בתוך שטח סיני (של מטייל) ואפילו בתוך שטח ישראל במטרה להעביר את החטוף לשטח סיני (חייל או אזרח).¹⁵ הבדואים גם יסייעו להסתיר את החטוף בהרים. ישראל תתקשה להגיב מכיוון שאינה יכולה לפעול בשטח הריבוני המצרי בסיני מחשש לפגיעה ביחסי השלום העדינים בין המדינות. העברתו המהירה של החטוף הישראלי במנהרות לתוך רצועת עזה, שם יהיה קשה מאוד לאתר, תהפוך במהרה לאירוע "גלעד שליט 2".

הקשר בין חטיפות "כלכליות" לחטיפות "פוליטיות" כמוהו כקשר בין ארגוני הפשיעה לארגוני הטרור. למרות השוני ביניהם, הם זקוקים זה לזה כדי לשרוד. לעיתים אף מגלים שדמי הכופר ששולמו בחטיפות "כלכליות" לכאורה מועברים בסופו של דבר לארגוני טרור ולתנועות פוליטיות מהפכניות

סיכום

חטיפה "כלכלית" נעשית בעבור בצע כסף. זו יכולה להיות חטיפה של אדם בודד, אך זו יכולה להיות גם חטיפה של אונייה ענקית על כל אנשי צוותה. חטיפות כאלה ימשיכו להתקיים בעולם - בגרסאות שונות - כל עוד הן יהיו משתלמות, הסיכוי בהן יעלה על הסיכון, ויימצא מי שמוכן יהיה לשלם בעבור החטופים. חטיפות "כלכליות" יתרחשו בעיקר באזורים בלתי מפותחים, שבהן האוכלוסייה ענייה והשלטון חלש ומתקשה לכפות את מרותו. שם יכולים ארגוני הטרור והפשיעה לבסס את עצמם באין מפריע.

הקשר בין חטיפות "כלכליות" לחטיפות "פוליטיות" כמוהו כקשר בין ארגוני הפשיעה לארגוני הטרור.¹⁶ למרות השוני ביניהם, הם זקוקים זה לזה כדי לשרוד. לעיתים אף מגלים שדמי הכופר ששולמו בחטיפות "כלכליות" לכאורה מועברים בסופו של דבר לארגוני טרור

ולתנועות פוליטיות מהפכניות.

בחצי האי סיני נוצר תמהיל מסוכן שכולל שטח ללא שלטון, אוכלוסייה ענייה וממורמרת, פעילות פלילית ענפה, זמינות רבה של אמצעי לחימה והתבססות של ארגוני טרור בעידוד ובמימון של איראן.

על הרקע הזה אין זה מופרך לדמיין תרחיש שבו בדואים מסיני חוטפים ישראלי בתמורה לכסף, אך ה"סחורה" מועברת לידיים אחרות.

הערות

1. Rachel Briggs, *The Kidnapping Business*, The Foreign Policy Center, UK, 2001, <http://fpc.org.uk/fsblob/46.pdf>
2. ניקולס שמידל, "מבט לוגי-פילוסופי על עסקי החטיפות", *הארץ*, 26 בדצמבר 2009, <http://goo.gl/u1TuNo>
3. "החיים הקשים של הפיראטים", *הארץ*, 13 בנובמבר 2012, <http://goo.gl/5uwbj4>
4. ד"ר קוביאק קשישטוף, "טרור בים - איום חדש על הביטחון הבין-לאומי", נתיב - כתב עת למחשבה מדינית, חברה ותרבות, גיליון 6, נובמבר 2005, <http://goo.gl/AUGOqJ>
5. דיוויד כהן, תת-שר האוצר האמריקני, בכנס טרור ומודיעין פיננסי ברומא, 3 באוקטובר 2012
6. בן ברקוביץ, *סוכנות רוטרס*, 13 באוגוסט 2012, <http://goo.gl/t89Ht>
7. שני הכוחות המרכזיים שפועלים נגד הפיראטים הם הכוח הרב-לאומי של נאט"ו (NATO Counter Piracy Task Force) והכוח הרב-לאומי של האו"ם (UN Anti-Pirate Force).
8. אדם נוסטר, *ניו יורק טיימס*, 25 בדצמבר 2012
9. אבי יששכר, "גורם ביטחוני: מומחים מאיראן מסייעים לטרור בסיני", *הארץ*, 19 במרץ 2012, <http://goo.gl/sr8ktK>
10. "בדואים בסיני: מורסי מנסה להפוך את חצי האי לשעיר לעזאזל", *מעריב*, 24 באוגוסט 2012, <http://goo.gl/gn47W>
11. <http://goo.gl/10BV7H>
12. יניר יגנה, "תעשיית חטיפות הפליליות בדרך לישראל: כליאה, התעללות, אונס וסחיטה", *הארץ*, 25 במרץ 2012, <http://goo.gl/5KEOdX>
13. המועצה לביטחון לאומי - "אזהרות מסע", <http://goo.gl/01oadC>. ראו גם: אטילה שומפלבי, "סכנת חטיפה: מחבלים בסיני, בדואים שותפים", *ynet*, 2 באפריל 2011, <http://goo.gl/zqzqbk>
14. בין היתר סייעו בדואים לפיגועים בטאבה ובחוף ראס א-שטן ב-7 באוקטובר 2004 (34 הרוגים, ובהם 12 ישראלים), לפיגועים בשארם א-שייח' ב-23 ביולי 2005 (88 הרוגים. לא היו ישראלים בין הקורבנות). להתקפות על צינור הגז לישראל ולירדן, לירי טילים לעבר אילת ולפיגוע בכביש 12 (8 באוגוסט 2011, 8 ישראלים הרוגים, ובהם 6 אזרחים).
15. "על גופות המחבלים שביצעו את הפיגוע באוגוסט 2011 [כביש 12] נמצאו סרטי בד ארוכים לניסוי עיניים ואזיקונים, שהמחישו את כוונת ארגוני הטרור לחטוף חייל או אזרח קרוב לנבול", יואב זיתון, *ynet*, 24 בפברואר 2012, <http://goo.gl/N1gDB6>
16. פרופ' נחמס אמיר, "ארגוני טרור וארגוני פשע מאורגן: הדמיון, השוני והקשר ביניהם", *משטרה וחברה*, 2001, גיליון 5, עמ' 107-132, <http://www.amnet.co.il/articles/art1.pdf>